

Τηλέμαχος Κώτσιας

«Τον παντέχαμαν χέλι τον κομμουνισμό και μας βγήκε κονακάκι»

Ο **βορειοηπειρώτης συγγραφέας** με αφορμή το νέο του βιβλίο μιλάει στο «Βήμα» για τη σύνθετη εμπειρία της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία

ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟΥ

Εφθασε στην πλατεία Αβρυσσινίας κρατώντας τον χαρτοφύλακά του, λοξοκοιτώντας προς την πραγματικότητα των παλαιοπωλείων. «*Η δουλειά μου είναι εδώ κοντά*» είπε ο Τηλέμαχος Κώτσιας, που εξακολουθεί να εργάζεται ως μεταφραστής (της αλβανικής γλώσσας) στο ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών. Τότε άρχισε να περιγράφει έναν ενοχλητικό (για τον ίδιο) παραλογισμό της γραφειοκρατίας.

«*Η Βόρειος Ηπειρος είναι πλέον αλβανική, όπως και να το κάνουμε. Όμως τα ονόματα των ορθοδόξων της Αλβανίας είναι ελληνικά. Απλώς έχουν ενσωματωθεί μοιραία στην αλβανική γραμματική. Εγώ όμως ως μεταφραστής δεν μπορώ να γράψω "Κώστας", όχι, πρέπει να γράψω το ίδιο όνομα με όμικρον και χωρίς σίγμα τελικό, όπως λέμε Κόστα Ρίκα! Το θέμα εν προκειμένω δεν είναι ότι οι Έλληνες φοβούνται τους Αλβανούς αλλά ότι φοβούνται για κάποιον περιέργο λόγο τους εαυτούς τους. Πού παραπέμπει αυτή η νοοτροπία; Σε ένα βαθύ κράτος Α.Χ. που φοβάται τι; Τι σκιά του; Ανοησίες! Η Ελλάδα καταπολεμάει σήμερα το τελευταίο ίχνος ελληνοφιλίας που έχει απομείνει στην Αλβανία. Ντρέπομαι ειλικρινά. Το βασικό πρόβλημα είναι ότι δεν έχει καλλιεργηθεί αρκετά η οικουμενικότητα του ελληνοφιλίας, το θέμα είναι πως όταν λέμε ελληνοφιλία δεν θα έπρεπε να εννοούμε μόνο το ελληνικό κράτος περιχαρακωμένο, ούτε μονάχα τους Έλληνες της ομογένειας, αλλά τον ελληνικό πολιτισμό εν γένει και τη δύναμη της επιρροής του» υπογράμμισε ο ίδιος που αποστρέφεται τον εθνικισμό και τον επεκτατισμό από όπου και αν προέρχεται.*

«*Το Βήμα*» συνάντησε τον 64χρονο βορειοηπειρώτη συγγραφέα με αφορμή την έκδοσή του νέου βιβλίου του, του πρώτου του στις εκδόσεις Πατάκη. Πρόκειται για δύο νοβέλες γραμμένες με απρόσμενα σουρεαλιστική διάθεση. «*Οι δεινόσαυροι των Αθηνών*» διαδραματίζονται (τούτες τις ημέρες της «Αφραγκοκρατίας», της κρίσης και της ανασφάλειας) σε μια τράπεζα όπου μια μεγάλη ουρά πελατών εκτρέ-

πεται σταδιακά σε έναν τραγελαφικό εγκλεισμό.

Το «*Ταξίδι σε λάθος χώρα*» εγγράφεται στις κωμικές ιστορίες παρεξηγήσεων: ένας ερωτιάρας Σουηδός συλλαμβάνεται ως Αλβανός (από την ελληνική αστυνομία) και απελαύνεται με συνοπτικές διαδικασίες. Η κουβέντα με τον Τηλέμαχο Κώτσιας, ο οποίος ήλθε στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 1990, μετατράπηκε γρήγορα σε μια αναδρομή στη ζωή και το έργο του, όπου ακριβώς αποτυπώνεται η σύνθετη εμπειρία της ελληνικής μειονότητας στη γείτονα χώρα.

«Τους Αλβανούς τους ένωσε η γλώσσα»

«*Η Αλβανία γεννήθηκε πάνω στον ελληνικό πολιτισμό. Κανείς δεν μπορεί, στα σοβαρά, να το αρνηθεί αυτό. Τους Αλβανούς όμως τους ένωσε η γλώσσα. Οι άνθρωποι μιλούσαν αλβανικά αλλά οι χριστιανοί θεωρούσαν εαυτούς Έλληνες και οι μουσουλμάνοι, αντιστοίχως, Τούρκους. Και μόνο με τη χάρση των συνόρων άρχισε ο όρος "Αλβανός" να έχει κάποια εθνική υπόσταση. Σε αυτό το νέο κράτος συμπεριλήφθηκε μια καθαρά ελληνική μειονότητα, όχι αλβανόφωνη, συμπεριλήφθηκαν δηλαδή Έλληνες. Η μάνα μου, ας πούμε, δεν ήξερε λέξη αλβανικά. Στα χωριά της περιοχής Δρόπολης, όπου μεγάλωσα, κανείς δεν μιλούσε αλβανικά. Εγώ έμαθα να τα μι-*

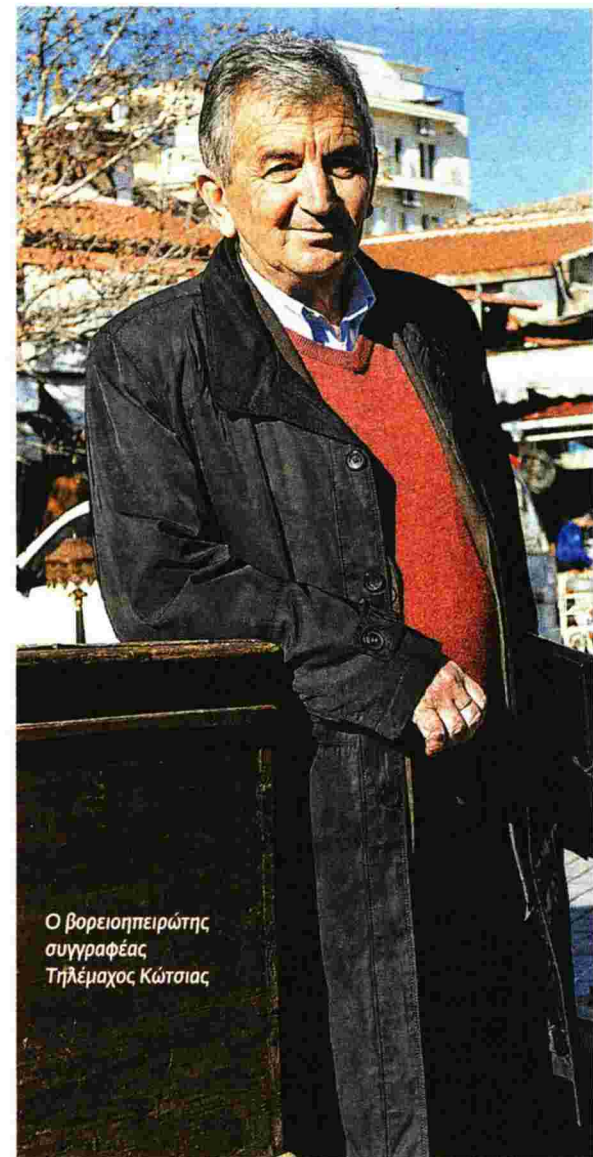
φωνοί με ελληνική συνείδηση που, από ένα σημείο και μετά, την απώλεσαν. Αλλά και οι Αλβανοί έχουν, ακόμη και σήμερα, προβλήματα ταυτότητας. Αναρωτιούνται τι είναι; Απόγονοι των κατακτητών, των Τούρκων, από τους οποίους πήραν και τη θρησκεία τους (η μεγάλη πλειοψηφία είναι μουσουλμάνοι) ή είναι απόγονοι του Γεωργίου Καστριώτη που πολέμησε τους ίδιους κατακτητές; Εμείς πάλι, οι βορειοηπειρώτες, δεν είχαμε πρόβλημα ταυτότητας. Η Αλβανία μάς είχε αναγνωρίσει ως την ελληνική της μειονότητα. Ζήτημα για την ταυτότητά μας ετέθη περιέργως και άρχισε να μας απασχολεί όταν ήλθαμε εδώ, στην Ελλάδα. Πολλοί από εμάς δεν μπορούσαμε να το φανταστούμε ότι ήμασταν Αλβανοί. Πώς να σας το πω; Εχουμε πλέον δύο υπηκοότητες και νιώθουμε ότι δεν έχουμε καμία. Νιώθω παντού φίλος αλλά πουθενά ντόπιος. Ακούν πολλοί "βορειοηπειρώτης" και λένε αμέσως "Αλβανός", χωρίς δεύτερη σκέψη».

Τότε θυμήθηκε την περίοδο (μετά τις οικοδομικές και χειρωνακτικές εργασίες) που έπιασε δουλειά σε μια φαρμακοβιομηχανία και είχε έναν συνάδελφο που καταγόταν από την Κωνσταντινούπολη. «*Οι υπόλοιποι συνάδελφοι αναρωτιόνταν για τον "Αλβανό" και τον "Τούρκο" της επιχείρησης»* σημείωσε όλο νόημα ο Τηλέμαχος Κώτσιας που πίσω στην Αλβανία, ακόμη νωρίτε-

«Όταν λέμε ελληνοφιλία δεν θα έπρεπε να εννοούμε μόνο το ελληνικό κράτος περιχαρακωμένο, ούτε μονάχα τους Έλληνες της ομογένειας, αλλά τον ελληνικό πολιτισμό εν γένει και τη δύναμη της επιρροής του»

λάω σε ηλικία 15 ετών. Τα ελληνικά μου πάλι είναι αυτά των επτά τάξεων του Δημοτικού (όπου διδασκόμασταν παράλληλα τις γλώσσες) και η γραμματική του Τριανταφυλλίδη. Εμένα όμως με απασχολούν ακόμη οι ορθόδοξοι αλβανό-

ρα, υπήρξε αγρότης. Ανέκαθεν έβρισκε τους οικογενειακούς κώδικες της λογοτεχνίας σαγηνευτικούς, ήταν δεινός αναγνώστης από τα χρόνια του Λυκείου στο Αργυρόκαστρο, «ανεξαρτήτως αν τα βιβλία που έβρισκα ήταν

Ο βορειοηπειρώτης συγγραφέας Τηλέμαχος Κώτσιας

κυρίως στην αλβανική γλώσσα». Από φοιτητής στο Ανώτατο Γεωπονικό Ινστιτούτο της Αλβανίας διώχθηκε για πολιτικούς λόγους. Ο πατέρας του φυλακίστηκε για οκτώ χρόνια, επίσης για πολιτικούς λόγους. «*Ηταν κομμουνιστής και μέλος του κόμματος όταν ήταν νέος. Όταν όμως άρχισε να καταλαβαίνει τι είδους κομμουνισμό και σοσιαλισμό εγκαθίδρυε το καθεστώς, σήκωσε τους ώμους απογοητευμένος. Ε, κάποια στιγμή περιέπεσε στην απροσεξία να τα πει αυτά τα κριτικά κάπου που δεν έπρεπε, καταλαβαίνετε. Τον έκλεισαν μέσα και εκεί βρήκε τους παλαιούς αντιπάλους του. "Τι έγινε, Γιάννη, κι εσύ εδώ; Πού πήγε ο κομμουνισμός σου;" του είπαν κι εκείνος τους απάντησε πως "τον παντέχαμαν (τον νομίζαμε) χέλι και μας βγήκε κονακάκι (μικρό και δλιππριώδες φίδι)».*

Ο ίδιος ανέφερε ότι δεν είναι αριστερός «*επειδή ένα πράγμα που το έχω δοκιμάσει, έστω στη χειρότερη μορφή του, δεν το πιστεύω πλέον καθόλου, επειδή έζησα «σε ένα καθεστώς τόσο σκληρό, θα μπορούσα να πω, όσο είναι σήμερα η Βόρεια Κορέα, έτσι έχουν τα πράγματα όσο κι αν δεν το παραδέχονται».*

Τα μπουντρούμια του Χότζα

Τούτη την εποχή γράφει εντατικά, όπως είπε, αλλά δεν βιάζεται γιατί βρίσκεται στη μέση ενός μεγάλου εγχειρήματος. «*Γράφω για τη ζωή στα μπου-*

ντρούμια του Χότζα, για κάποιους ρομαντικούς νέους που νόμισαν ότι θα μπορούσαν να γίνουν ενεργοί αντιφρονούντες του καθεστώτος του αλλά κατέληξαν στις φυλακές, άλλοι πέθαναν επειδή δεν άντεξαν, άλλους απλώς τους πέθαναν. Τέτοιους ανθρώπους παρακολουθώ, από εκείνα τα χρόνια ως και το άνοιγμα των συνόρων, βασιζόμενος σε πραγματικές ιστορίες τις οποίες μεταπλάθω για να γράψω λογοτεχνία. Οι ήρωές μου είναι βορειοηπειρώτες, άνθρωποι που έστειλαν μέσα σε πακέτα από τσιγάρα αλεπισμένα μυνύματα στους πολιτικούς της Ελλάδας για την κατάστασή τους. Εχω την αίσθηση, πρέπει να σας πω, ότι δεν γράφω μυθιστόρημα αλλά ότι χτίζω ένα ηπειρώτικο τοξωτό γεφύρι. Και αγωνιάω αν θα βάλω σωστά το κλειδί, καταπώς λένε οι μαστόροι, όταν έλθει η ώρα του, αλλιώς, το ξέρουμε, δεν στέκει το γεφύρι».

Συζητήσαμε εκτενώς για τα πολλά του βιβλία στις εκδόσεις Κέδρος, κυρίως «*Τα επτά παράθυρα*» (2002) όπου μια ιστορία ενπλικίωσης συνυφίνεται με την πραγματικότητα ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος. Είπαμε όμως πολλά και για τα δύο συναρπαστικά μυθιστορήματά του στις εκδόσεις Ψυχολόγος, ειδικότερα το «*Στην απέναντι όχθη*» (2009) και το «*Κώδικας τιμής*» (2013) όπου ο Τηλέμαχος Κώτσιας έχει φθάσει στο απόγειο των δημιουργικών ικανοτήτων του. Μέχρι νεωτέρας.

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΚΩΤΣΙΑΣ
Οι δεινόσαυροι των Αθηνών. Ταξίδι σε λάθος χώρα

Εκδόσεις Πατάκη, 2015, σελ. 176, τιμή 9,50 ευρώ

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΚΩΤΣΙΑΣ
Οι δεινόσαυροι των Αθηνών
Ταξίδι σε λάθος χώρα